



Remissvar gällande delbetänkandet Tidiga förhör - nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98)

Datum: 2018-03-09 Dnr: VR 2017/179 Mottagare: Justitiedepartementet Handläggare: Toni Ilievski

Sammanfattning

Psykologiska institutionen ställer sig positivt till delbetänkandets förslag i båda dess huvuddelar:

- (a) utökade möjligheter att ta upp muntliga bevis i domstol före huvudförhandlingen och
- (b) utökade möjligheter att som bevis åberopa berättelser som lämnats utom rätta.

De föreslagna åtgärderna kan bland annat medföra positiva minnespsykologiska (t.ex. ökad tillförlitlighet i muntliga utsagor) och allmänpsykologiska (t.ex. minskad stress för den förhörde) konsekvenser. Psykologiska institutionen anser dock att åtgärderna inte med automatik ökar bevisvärdet hos de muntliga utsagor som förs i bevis vid huvudförhandlingen, eftersom sättet på vilket förhör genomförs är minst lika avgörande som tidpunkten för förhören.

Avsnitt 6.6.1 Vårt förslag att utöka möjligheten till bevisupptagning i domstol under förundersökning och under förberedelse i brottmål samt avsnitt 6.7.6 Vårt förslag att tillåta ljud- och bildupptagna berättelser som lämnats utom rätta som bevis

Psykologiska institutionen instämmer i de förslag som lämnas i dessa avsnitt. Skälen för detta ställningstagande är följande:

- (1) Minnespsykologisk forskning visar att tillförlitligheten i minnesuppgifter generellt avtar över tid. Åtgärder som bidrar till att minska den tid som förlöper mellan en kritisk händelse och muntliga utsagor därom ökar därför förutsättningarna för tillförlitliga minnesskildringar. Vinsterna i detta hänseende bör vara särskilt påtagliga i komplicerade brottmål med långa handläggningstider.

(2) Risken för att muntliga utsagor färgas av yttre påverkan ökar över tid. Det kan röra sig om uppgifter om brottet som rapporterats i media eller som förhörspersonen har tagit del av från personer i den sociala omgivningen. Minskad tid mellan händelse och utsaga minskar därför risken för oönskad yttre påverkan.

(3) Väntan på huvudförhandling är ofta psykiskt påfrestande. Det är väl känt att vittnen och målsägande ofta upplever obehag inför att förhöras vid en huvudförhandling. Dessutom förekommer det att misstänkta hålls isolerade i syfte att förhindra påverkan av vittnens och målsägandes utsagor. Möjligheten att uppta muntliga bevis före huvudförhandlingen kan därför minska det psykiska lidandet för såväl vittnen och målsägande som för misstänkta.

(4) Att som bevis tillåta ljud- och bildokumentation – i jämförelse med skriftlig dokumentation – av berättelser som lämnas utom rätta ökar förutsättningarna att bedöma utsagans uppkomstsbetingelser. Det möjliggör till exempel att bättre avgöra på vilket sätt frågor till den förhörde har ställts och huruvida det har förekommit subtila former av social påverkan (t.ex. uttryck av gillande/ogillande, underförstådda löften eller hot). En förutsättning för att kunna avgöra detta är naturligtvis att förhöret dokumenteras på ett sådant sätt att både förhörspersonens och förhørsledarens agerande tydligt framgår.

Psykologiska institutionen ser alltså flera potentiella vinster med de föreslagna åtgärderna. Trots detta vill psykologiska institutionen poängtera att åtgärderna sannolikt inte med automatik kommer att öka bevisvärdet hos de berättelser som förs i bevis vid huvudförhandlingen. Sättet på vilket förhör genomförs är nämligen minst lika avgörande som tidpunkten för förhören. Dåligt genomförda förhör kan skada tillförlitligheten i utsagor på ett sätt som aldrig kan kompenseras med att utsagan tas upp tidigare i processen. Idag saknas inom den svenska polisen gemensamma riktlinjer för förhör med misstänkta, vittnen och målsägande (med undantag för förhör med vittnen och målsägande under 15 år). Psykologiska institutionen håller därför med om att stora kvalitetsvinster finns att göra om "... förhören som hålls utom rätta i högre grad ordnas på ett sätt som bättre överensstämmer med den forskningsbaserade kunskap som finns om hur tillförlitliga och fullständiga uppgifter kan säkras" (s. 235).

Forskning visar vidare att det är mycket svårt att bedöma muntliga utsagors tillförlitlighet. Detta kommer fortsatt att vara fallet även om de föreslagna åtgärderna genomförs. Det blir alltså inte med automatik avsevärt lättare att göra korrekta tillförlitlighetsbedömningar bara för att bevisupptagningen ligger tidigare i processen. Skillnaderna mellan tillförlitliga och icke tillförlitliga utsagor är i allmänhet små. Dessa skillnader kan dock renodlas med hjälp av väl planerade och genomförda förhör, vilket

ytterligare understryker vikten av att de förhör som hålls utom rätta och vid upptagning av muntliga bevis håller hög kvalitet.

Avsnitt 6.9 Vårt förslag om en utökad möjlighet till vittnesersättning av allmänna medel samt avsnitt 6.10 Övrigt författningsförslag

Psykologiska institutionen har inga synpunkter på de förslag som lämnas i dessa avsnitt.

Handläggning av remiss

Göteborgs universitet gav uppdraget att svara på remissen till Samhällsvetenskapliga fakulteten. Samhällsvetenskapliga fakulteten har skickat ut promemorian för synpunkter till psykologiska institutionen samt till juridiska institutionen. Juridiska institutionen har meddelat ansvarig handläggare att de inte har några synpunkter att framföra. Svar har inkommit från psykologiska institutionen, remissvaret har beretts av docent Karl Ask samt beslutats av prefekt Jesper Lundgren.



Birger Simonson

Dekan